

<https://doi.org/10.18778/0208-6050.1.05>

Julia Wasiak

KSZTAŁTOWANIE SIĘ SAMORZĄDU MIEJSKIEGO W POLSCE CENTRALNEJ W LATACH 1915—1926

Samorząd miejski w Polsce centralnej jest związany z odzyskaniem niepodległości przez nasz kraj. Na przeszło pół wieku, tj. od upadku powstania styczniowego w miastach Królestwa Polskiego został on zlikwidowany. Pozostały jedynie magistraty jako urzędy administracji miejskiej, całkowicie zależne od rosyjskiej administracji ogólnej. Miasta powiatowe i mniejsze podlegały naczelnikom powiatów, miasta gubernialne rządowi gubernialnym¹.

Po wybuchu wojny w 1914 r. sytuacja w miastach nie była jednolita. Niektórzy prezydenci lub burmistrzowie opuścili miasta, ewakuując się wraz z częścią urzędników carskich na teren Rosji, by tam kontynuować urzędowanie. Do takich miast należała m. in. Łódź. Tam gdzie prezydenci lub burmistrzowie nie byli zrusyfikowani, pozostali oni na miejscu, kontynuując swe prace w zakresie administracji miejskiej. Jednakże nie spełniali funkcji, jakie narzucały im warunki wojenne, tj. szeroko rozwiniętej opieki społecznej nad ludnością pozbawioną środków do życia z powodu dezorganizacji gospodarki (brak pracy i zaopatrzenia). Zaczęły powstawać komitety obywatelskie, które w ciągu 2 tygodni po wybuchu wojny zorganizowały się w sieć komitetów, z Centralnym Komitetem Obywatelskim w Warszawie, głównymi komitetami obywatelskimi w Łodzi, Warszawie i komitetami obywatelskimi w mniejszych miastach. Zostały zatwierdzone przez rosyjskie władze administracyjne w sierpniu 1914 r. i działały przy pomocy finansowej władz rosyjskich.

¹ Dotychczas nie ukazało się opracowanie dotyczące samorządu miejskiego w drugiej połowie XIX w. na ziemiach Królestwa Polskiego.

Ich skład społeczny był jednorodny. Wchodzili do nich przedstawiciele klas posiadających, aktywni społecznie, zrzeszeni w związkach przemysłowych, zarządach banków, giełd. Organy wykonawcze działające przy komitetach obywatelskich zwane komitetami lub sekcjami, które miały ściśle określone kompetencje, były kierowane przeważnie przez ludzi ze środowiska zawodowej inteligencji ze stażem w pracy społecznej, często w dziedzinie, którą kierowali jako przewodniczący komitetów czy sekcji. Organizacja wewnętrzna komitetów była szeroko rozwinięta. Składały się one z komitetów i sekcji bezpośrednio podległych komitetom obywatelskim, na prawach oddziałów lub mających własną organizację, a tylko czasowo związanych z komitetami obywatelskimi.

Komitety działały do połowy 1915 r., kiedy to na terenie Królestwa zajęтым przez wojska niemieckie i austro-węgierskie zostały zlikwidowane w końcu czerwca 1915 r. W dniu 25 VI 1915 r. została wydana przez Hindenburga ordynacja miejska dla obszarów okupowanych przez wojska niemieckie, która obejmowała 21 miast². Na jej podstawie zostały powołane rady miejskie i magistraty. Liczba radnych miejskich zależna była od liczby mieszkańców miasta. W miastach do 200 000 mieszkańców rada miejska liczyła 24 członków, powyżej 200 000 — 36 członków.

Magistrat stanowili: burmistrz jako przewodniczący, drugi burmistrz jako zastępca i ławnicy, których liczba podobnie jak liczba radnych zależała od ilości mieszkańców miasta. W miastach do 50 000 mieszkańców mianowano 4 ławników, od 50 000 do 200 000 — 6 ławników, a od 200 000 do 500 000 — 8 ławników. Zarówno magistraty jak i rady miejskie pochodziły z nominacji niemieckiej administracji terenowej. Zarówno burmistrzowie, jak i ich zastępcy byli Niemcami. W urzędach tych językiem obowiązującym był język niemiecki. Prezydent policji sprawował ścisły nadzór nad działalnością tych samorządów.

Inaczej kształtował się samorząd w Warszawie. Miasto zostało zajęte przez Niemców 5 VIII 1915 r. Komitet Obywatelski rozbudował swoje agendy i zorganizował Zarząd Miejski, w skład którego weszli m. in. jego członkowie i zaproszeni do współpracy fachowcy. Komitet Obywatelski ogłosił się Radą Miejską, która funkcjonowała do lipca 1916 r., kiedy to odbyły się wybory³.

W dniu 3 XI 1916 r. została ogłoszona nowa ordynacja wyborcza dla

² „Dziennik Rozporządzeń cesarsko-niemieckiej administracji cywilnej dla Polski po lewej stronie Wisły” 1915, nr 10, poz. 35.

³ M. Motas, *Z dziejów samopomocy w Warszawie podczas I wojny światowej (sierpień 1914—wrzesień 1915)*, [w:] *Studia Warszawskie*, t. III, Warszawa powstańcowa 1864—1914, z. 2, Warszawa 1969, s. 161.

miast Generał-Gubernatorstwa Warszawskiego z wyjątkiem Warszawy⁴. Jej istotą był podział wyborców na kurie według cenzusu majątkowego i wykształcenia. W miastach do 20 000 mieszkańców wyborcy dzielili się na 3 kurie, w miastach powyżej 20 000 na 6 kurii. Liczba radnych z każdej kurii była jednakowa, a liczba wyborców w poszczególnych kuriach znacznie się różniła. Zwłaszcza kuria VI robotnicza wielokrotnie przewyższała liczbą wyborców inne kurie. Dalsze ograniczenia — to przyznanie prawa wyborczego tylko mężczyznom od 25 roku życia, którzy wykazali się przynależnością państwową do Królestwa Polskiego i co najmniej dwuletnim okresem zamieszkania w mieście, w którym głosowali. To ostatnie było istotnym ograniczeniem w warunkach przymusowych migracji wojennych. Postępem, w stosunku do ordynacji z 1915 r. była możliwość wyborów, choć mocno zawężonych przez omówione wyżej ograniczenia.

Wybory do rad w większości miast odbyły się w początkach 1917 r. Przepisy ordynacji pozwalały na minimalny udział środowisk robotniczych w radach. Jednakże zarówno radni, jak i magistraty pochodzili z wyborów; burmistrzowie i ich zastępcy byli już Polakami. Działali jednak w warunkach okupacji i pod nadzorem administracji okupacyjnej. Niektóre rady miejskie próbowały zerwać stosunki z władzami okupacyjnymi. Tak było np. w Lublinie, gdzie Rada Miejska podjęła uchwałę o zerwaniu stosunków z władzami okupacyjnymi. Następstwem tej uchwały było rozwiązanie Rady Miejskiej i Magistratu oraz powołanie komisarza rządowego dla Lublina⁵. Nastroje rewolucyjne i dążenia niepodległościowe zmusiły władze austriackie do rozpisania powtórnych wyborów kurialnych, które odbyły się na początku października 1918 r. Nowa Rada złożyła wobec okupantów żądania rozszerzenia jej kompetencji i wprowadzenia ordynacji wyborczej opartej na pięcioprzymiotnikowym prawie wyborczym. Domagała się także reform w dziedzinie aprowizacji, zorganizowania robót publicznych dla rozwiązania bezrobocia.

Również łódzka Rada Miejska wybrana według kurialnego systemu była miejscem ostrych wystąpień robotniczych. Domagano się rozwiązania jej, jako nie odpowiadającej składowi społecznemu miasta i nie realizującej najpilniejszych potrzeb robotniczych⁶. W dniu 14 XI 1918 r. Prezydium Rady Miejskiej w Łodzi wystosowało do MSW pismo z prośbą o przyspieszenie wydania ordynacji wyborczej do samorządu opar-

⁴ „Dziennik Rozporządzeń dla Generał-Gubernatorstwa Warszawskiego” 1916, nr 51, poz. 175.

⁵ J. Marczyk, *Wybory do Rady Miejskiej Lublina w 1919 r.*, „Rocznik Lubelski” 1966, t. IX, s. 319.

⁶ W. L. Karwacki, *Walka o władzę w Łodzi 1918—1919*, Łódź 1962, s. 79—81.

tej na pięcioprzymiotnikowym prawie wyborczym, jako sprawy „wagi pierwszorzędnej”, koniecznej do unormowania sytuacji w całym kraju. W dniu 11 XII 1918 r. uzyskano odpowiedź, że projekty tymczasowej ustawy miejskiej i ordynacji wyborczej dla miast są obecnie opracowywane i uzyskają prawdopodobnie moc prawną w ciągu bieżącego tygodnia⁷.

Podobne żądania stawiali przedstawiciele innych miast, jak Częstochowy, Pabianic, Zgierza. W Częstochowie zdecydowano już 13 XI 1918 r. rozwiązać dotychczasową Radę pochodzącą z wyborów kurialnych. Na jej miejsce miano wybrać Tymczasową Radę Miejską spośród przedstawicieli stronnictw politycznych i organizacji społecznych. Jednak część przedstawicieli uznała takie posunięcie za bezprawne. Zostawiono więc dotychczasową Radę, zmieniając jedynie nadburmistrza do czasu ogłoszenia podstaw prawnych, dla przeprowadzenia nowych wyborów do rad miejskich⁸. W Pabianicach Rada Robotnicza zapowiedziała rozwiązanie Rady Miejskiej, usunięcie Magistratu i przeprowadzenie wyborów na zasadzie pięcioprzymiotnikowego prawa wyborczego⁹.

Żądania wyborów do rad miejskich, w których udział wszystkich grup społecznych byłby proporcjonalny do ich liczebności, nie był nowym zagadnieniem. Podnoszony był już od pierwszych dni po wybuchu wojny, tj. od powołania komitetów obywatelskich. W końcowej fazie wojny a zwłaszcza początkach niepodległości nasilił się. Żądania spotęgowały się na fali wzrostu nastrojów rewolucyjnych, kiedy w większości miast Królestwa Polskiego powstały rady delegatów robotniczych. W większości miast powstawały one niemal jednocześnie z ustąpieniem wojsk okupacyjnych. Jednak wszędzie gdzie powstawały, działały obok istniejących już samorządów miejskich.

Najwcześniej, bo 5 XI powstała Rada Delegatów Robotniczych w Lublinie¹⁰. Na terenie okupacji niemieckiej w wielu miastach, w tym w Warszawie, Łodzi, Kielcach i miastach okręgu łódzkiego, jak Pabianice, Zgierz, rady powstały w dniach 11—13 XI¹¹. W niektórych miastach, jak np. w Piotrkowie RDR powstała znacznie później, bo dopiero w styczniu 1919 r.¹²

Pod wpływem tych nastrojów zostało wydane w dniu 1 XII 1918 r.

⁷ Archiwum Państwowe w Łodzi, Zbiór druków i pism ulotnych, sygn. 272.

⁸ L. Lis, *Działalność Rady Miejskiej w Częstochowie w latach 1919—1925*, s. 14—15, praca magisterska (maszynopis w IH UŁ).

⁹ U. Folke, *Wybory do rad miejskich oraz ich społeczno-kulturalna działalność w niektórych miastach okręgu łódzkiego*, s. 24, praca magisterska (maszynopis w IH UŁ).

¹⁰ Marczuk, *op. cit.*, s. 321.

¹¹ Karwacki, *op. cit.*, s. 62—53.

¹² Folke, *op. cit.*, s. 23.

przez ministra spraw wewnętrznych Thugutta rozporządzenie o przeprowadzeniu wyborów uzupełniających do rad miejskich. Wybory miały się odbyć w VI kurii robotniczej. Liczba radnych miała się powiększyć o 50% dotychczasowego składu radnych. Miały się one odbyć do 10 XII 1918 r. Nie wiadomo nam dotychczas o przeprowadzeniu wyborów uzupełniających, w którymkolwiek z miast. Większość rad nie chciała korzystać z tej możliwości. Natomiast w niektórych miastach powiększono liczbę radnych, dokooptując ich ze składu rady robotniczej. Tak było np. w Zgierzu, gdzie Radę Miejską powiększono o 12 radnych z Rady Robotniczej¹³. W innych radach, jak np. w Piotrkowie część radnych uznała to rozporządzenie za zamach na równe prawa wszystkich obywateli.

Jeszcze w grudniu 1918 r. został wydany dekret o wyborach do rad miejskich na terenie byłego Królestwa Kongresowego¹⁴, który regulował liczbę radnych w miastach, uzależniając ją od liczby ludności. Postanawiał, że głosowanie będzie tajne i odbywać się ma na zasadach proporcjonalności. Kadencja rad miała trwać do czasu ustalenia ustawy wyborczej miejskiej przez Sejm, nie dłużej jednak niż 3 lata.

W dwa miesiące później, w dniu 4 II 1919 r. wydany został dekret o samorządzie miejskim dla „obszarów Polski należących przed wojną do Rosji”¹⁵. Regulował on podstawowe prawa i obowiązki wyborców, jak też samorządu. Dzielił zakres działania gminy na własny i poruczony. Określał prawa i obowiązki radnych, kompetencje rady i sposób jej urzędowania. Wyznaczał też organizację wewnętrzną magistratu, jego kompetencje i sposób załatwiania spraw przez ten organ kolegialny miasta, a także postanawiał o nadzorze nad miastami ze strony administracji państwowej.

Obydwa dekrety w sprawach samorządowych były opracowane w pośpiechu. Były odpowiedzią na powszechne żądania społeczne powstałe na fali wrzenia rewolucyjnego. Stwarzały warunki korzystne dla pracy samorządów miejskich. Miały jednak charakter tymczasowy, nie rozwiązywały wszystkich spraw związanych z właściwym funkcjonowaniem samorządu. W praktyce okazało się, że tymczasowość tych przepisów miała długi żywot, dotrwała do 1933 r.

Uchwalona przez Sejm w marcu 1921 r. konstytucja nadawała duże

¹³ Tamże, s. 23.

¹⁴ „Dziennik Praw Państwa Polskiego” 1918, nr 20, poz. 58 z 13 XII 1918, Art. 1 dekretu określał, że w miastach liczących mniej niż 5000 mieszkańców — wybierać się będzie 12 radnych, od 5000 do 25 000 — 24 radnych, od 25 000 do 45 000 dodaje się do 24 radnych 1 radnego na każde rozpoczęte 2000 mieszkańców ponad 25 000. Od 45 000 do 100 000 do 34 radnych dodaje się 1 na każde 5000 ponad 45 000, Warszawa miała wybrać 120 radnych, Łódź — 75.

¹⁵ Tamże, 1919, nr 13, poz. 140.

znaczenie samorządowi. Artykuł 3 konstytucji stwierdzał, że ustrój Rzeczypospolitej ma się oprzeć na zasadzie szerokiego samorządu terytorialnego. Zdaniem znawcy tego zagadnienia Zdzisława Jaroszyńskiego w tym sformułowaniu „samorząd urasta do roli autonomii terytorialnej”¹⁶.

W oparciu o omawiane wyżej dekrety i przepisy szczegółowe, wyznaczające terminy wyborów, odbyły się one w większości miast w byłym Królestwie w lutym i marcu 1919 r.¹⁷ Jak się wydaje, w miastach gdzie niechęć do rady była większa, wybory odbyły się szybciej, a tam gdzie protesty przeciw dotychczasowym radom były słabsze, wybory zostały odłożone na późniejsze terminy. Ze znanych nam wyników w większości miast Królestwa zwycięstwo w tych wyborach odniosła PPS, z wyjątkiem Warszawy, gdzie prawica skupiona w Narodowym Komitecie Wyborczym otrzymała 47⁰/₀ głosów, a PPS — tylko 17,6⁰/₀, w Częstochowie, gdzie zwycięstwo prawicy było jeszcze większe, uzyskała ona 56⁰/₀ głosów, podczas gdy PPS — 14⁰/₀ i w Sieradzu, gdzie również większość zyskała prawica i centrum¹⁸. W większości miast, zarówno w okręgu łódzkim i w innych, jak Łódź, Lublin, Radom, Kielce, Żyrardów, Piotrków, Pabianice, Tomaszów Maz., Płock — zwycięstwo odniosła PPS¹⁹.

Jak wiadomo komuniści nie brali udziału w tych wyborach. Przewaga PPS w żadnym z miast nie była jednak zdecydowana, tak by pozwalała na samodzielne prowadzenie polityki samorządowej. PPS musiała wchodzić w porozumienie — pozyskać do współpracy ugrupowania, przy połączeniu z którym zyskiwała większość. W okręgu łódzkim weszła w porozumienie z NZR, zyskując potrzebną większość. Współpraca ta na dłuższą skalę okazała się trudna do utrzymania. W 1919 r. wystąpili radni PPS z Rady Miejskiej w Żyrardowie, za co zostali potępieni na Kongresie Zjednoczeniowym PPS w 1919 r. w Krakowie²⁰. W tymże roku wycofali się radni z samorządu w Pabianicach, a w 1921 r. z Łodzi. Z tym że w Łodzi ich miejsce zajęli zastępcy radnych z listy PPS, a w Pabianicach odbyły się 10 IV 1920 r. kolejne

¹⁶ M. Z. Jaroszyński, *Samorząd terytorialny w Polsce*, Warszawa 1923, s. 6.

¹⁷ W Łodzi wybory do rady miejskiej odbyły się 23 II, w tym samym dniu odbyły się wybory w Warszawie, Lublinie, Piotrkowie, 14 II w Pabianicach, 9 III w Kielcach, 16 III w Sieradzu, 4 V w Zduńskiej Woli i Szadku, 5 V w Zgierzu.

¹⁸ L. Hass, *Wybory warszawskie 1918—1926*, Warszawa 1972, s. 92—93; Lis, *op. cit.*, s. 32.

¹⁹ J. Naumiuk, *Robotnicze Kielce (1918—1939)*, Łódź 1972, s. 189; XIV Kongres (Zjednoczeniowy) PPS w Krakowie, „Z pola walki” 1960, nr 4.

²⁰ Dokument nr 13. Projekt rezolucji A. Rzewskiego i towarzyszy w sprawie działalności rad miejskich, „Z pola walki” 1960, nr 4, s. 122.

wybory²¹. Tak więc sytuacja partii zwycięskiej w tych wyborach była w praktyce samorządowej dosyć trudna. Nie we wszystkich miastach dotrwały rady miejskie do kolejnych wyborów w takim składzie, w jakim rozpoczęły działalność bezpośrednio po wyborach.

Zwycięstwo PPS w większości rad miejskich na terenie byłego Królestwa, zwróciło uwagę partii na działalność samorządową. Na XVI Kongresie w Krakowie w 1919 r. wystąpiono z rezolucją w sprawie działalności rad miejskich. Grupa łódzka z Aleksym Rzewskim, Stanisławem Rapalskim, Franciszkiem Pudlarzem i innymi wysunęła pod adresem CKR program partii w zakresie samorządu: zwoływania co pewien czas ogólnokrajowego zjazdu radnych i członków magistratów (prezydent, wiceprezydent, ławnicy) pepesowskich, który byłby najwyższą instancją w sprawach gospodarki municypalnej, jak również wydawania organu miesięcznego oraz zorganizowania centralnego sekretariatu dla ujednoczenia prac radzieckich²². Rezolucje te nie były stosowane w praktyce w takiej formie, ale współpraca między samorządami I kadencji wielu miast była wielostronna.

Jak wspomnieliśmy wcześniej, kadencja rad miejskich wybranych w 1919 r. w oparciu o przepisy dekretu z grudnia 1918 r. miała trwać 3 lata. W 1922 r. winny więc nastąpić nowe wybory albo zmiana przepisów tymczasowych — uchwalenie przez Sejm ustawy samorządowej jednolitej dla całego kraju. Istotnie prace nad tą ustawą w Komisji Administracyjnej Sejmu trwały, jednakże nie dość szybko zostały sfinalizowane. Sejm wydał więc w dniu 30 III 1922 r. ustawę o przedłużeniu kadencji rad miejskich o 3 lata lub do uchwalenia nowej ustawy samorządowej, która — jak stwierdzono — w tym czasie była już na ukończeniu w Komisji Administracyjnej Sejmu Ustawodawczego²³. Zakończenie kadencji Sejmu jeszcze w tym roku i nowe wybory zahamowały zakończenie prac nad projektem ustawy. W następnych latach wydawano przepisy regulujące szczegółowe uprawnienia samorządów. Zwłaszcza zależność samorządu od administracji państwowej oraz finanse miejskie wymagały przepisów szczegółowych. Sprawy gospodarki miejskiej były tematem ostrych sporów i nieporozumień w obradach rad miejskich i prowadziły niejednokrotnie do ich rozwiązania.

W dniu 11 VIII 1923 r. została wydana ustawa o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych²⁴. Dotyczyła ona przede wszystkim zmniejszenia świadczeń miast nie wydzielonych z powiatów na rzecz powiatowych związków komunalnych, a Rozporządzenie Prezy-

²¹ Wybory do Rady Miejskiej w Pabianicach, „Praca” 24 III 1920.

²² XVI Kongres (Zjednoczeniowy) ..., Projekt rezolucji A. Rzewskiego ..., s. 122—123.

²³ Dz. U. RP, 1922, nr 28, poz. 225.

²⁴ Tamże, 1923, nr 94, poz. 747.

denta RP z 1924 r. regulowało obowiązki i sposób pokrywania wydatków przez związki komunalne²⁵. Przepisy te były wydawane już w innej sytuacji politycznej, charakterem odbiegały na niekorzyść od wydanych wcześniej dekretów. Uprawnienia samorządów wynikające z dekretów wydanych w latach 1918—1919 były stopniowo ograniczane na rzecz administracji państwowej. Nadzór administracji państwowej nad samorządem został uregulowany w 1928 r.²⁶, a podział kompetencji między samorządem a administracją państwową był przedmiotem przetargów przez całe 20-letnie z tym, że od 1928 r. zawsze racja była po stronie administracji państwowej.

W większości miast rady miejskie wybrane w 1919 r. na 3 lata, pracowały dalsze 3 zgodnie z przepisami o przedłużeniu ich kadencji. W niektórych miastach wybory odbyły się wcześniej. Miało to miejsce wtedy, gdy rada była zdekompletowana i nie mogła w niepełnym składzie kontynuować pracy. Tak np. w 1920 r. odbyły się wybory w Pabianicach, w 1922 r. w Łodzi. W innych miastach kadencje rad miejskich wybranych w 1919 r. trwały dłużej, w Piotrkowie i Częstochowie do 1925 r., w Warszawie i Lublinie do 1927 r.

Z przeglądu dziejów samorządu miejskiego w Polsce centralnej (byłego Królestwa Polskiego) nasuwają się następujące wnioski.

1. Dzieje samorządu stworzonego na tych terenach przez okupantów są ważnym szczeblem w jego historii. W tym okresie wykształciły się ramy organizacyjne samorządu miejskiego, przekształcone w niepodległej Polsce zgodnie z wymaganiami zawartymi w polskim ustawodawstwie.

2. Pod naciskiem lewicy społecznej, po długotrwałym braku samorządu w Królestwie Polskim, młode władze polskie zmuszone zostały do szybkiego wydania aktów prawnych dających stosunkowo szeroki zakres kompetencji samorządowi.

3. Wcześniej wydane akty prawne dotyczące samorządu niż terenowej administracji państwowej ogólnej spowodowały m. in. niejasności kompetencyjne między tymi formami administracji.

4. Tymczasowość przepisów przedłużała kadencję rad miejskich na czas nieokreślony.

5. Częste zmiany gabinetów i brak jednolitej koncepcji samorządu uniemożliwiły opracowanie jednolitej ustawy obowiązującej dla samorządu wszystkich szczebli w całej Polsce przed 1926 r. Po 1926 r. w innych już warunkach politycznych inne były przyczyny nieopracowania projektu ustawy samorządowej.

²⁵ Tamże, 1924, nr 51, poz. 522.

²⁶ Tamże, 1928, nr 11, poz. 86.

Юлия Васяк

ФОРМИРОВАНИЕ ГОРОДСКОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ ПОЛЬШЕ В 1915—1926 ГГ.

В момент восстановления независимости Польши на территории б. Польского Королевства действовали городские советы, образовавшиеся в результате курialesных выборов, которые в большинстве городов проходили в начале 1917 г. Вместе с ними возникли Советы рабочих депутатов. Рабочие активно требовали польских юридических законов, гарантирующих им широкое участие в самоуправлениях. В ответ на эти требования в декабре 1918 г. и в феврале 1919 г. правительство издало декреты, содержащие юридические основы деятельности польских городских самоуправлений. До издания Устава о самоуправлении они носили временный характер. Когда же, однако, на их основе был издан Устав самоуправления, охвативший весь край, на территории б. Королевства действовали городские самоуправления. Деятельность самоуправлений, определенная декретами 1918—1919 гг. постепенно ограничивалась подробными положениями в пользу государственной администрации. Первые выборы в городские советы в независимой Польше состоялись в 1919 г. В большинстве городов победила ППС. Срок полномочий советов планировался на 3 года. Однако, в 1922 г. этот срок был продлен на следующие 3 г. Срок полномочий советов выбранных в 1919 г. в разных городах был разный. Он зависел от деятельности советов. Позднее история городского самоуправления стала еще более дифференцирована. В настоящем коммюнике вопрос этот не является предметом моих заинтересований.